

SLOVENCİ KONEC 18. IN V ZAČETKU 19. STOLETJA

Razdeljeni v tri države

Slovenci so bili razdeljeni v tri države:

- Habsburško monarhijo,
- Ogrsko republiko,
- Beneško republiko.

Večina Slovencev je tedaj živela na deželi. Mesta so bila majhna, največje je bilo **Trst**, sledila mu je **Ljubljana**.

Kdo je govoril slovensko

V 18. stol. je večina kmečkega prebivalstva govorila slovensko, medtem ko so v obalnih mestih govorili tudi italijansko, v notranjosti dežele nemško in Prekmurju madžarsko. Premožnejši in uglednejši meščani so bili Nemci in Italijani, nekaj pa je bilo tudi Slovencev.

Položaj kmetov po reformah Marije Terezije in Jožefa II.

Z njunimi reformami se je tako kot v vsej habsburški monarhiji tudi na Slovenskem izboljšal položaj kmetov. Vladarja sta omejila in znižala **tlako**, leta 1781 pa je Jožef II. odpravil še nesvobodo podložnikov. Zemlja je ostala last zemljiškega gospoda, kmet pa jo je lahko odkupil ali zapustil, če je plačal vse obveznosti. Čeprav je le malo kmetov imelo dovolj denarja za odkup, pa je dosti pomenilo že to, da kmetu ni bilo več treba prositi zemljiškega gospoda za poroko in da so njegovi otroci lahko svobodno odšli z zemlje (npr. v šolo, v uk k trgovcu...). Pomembno vlogo pri zaščiti kmetov pred graščakom so imele reforme. V upravnih enotah so delali plačani uradniki, ki so marsikdaj lahko kmeta obvarovali pred graščakovo samovoljo.

Gospodarske izboljšave

Reforme so prinesle tudi veliko novosti v **kmetijstvu**, **obrti** in **prometu**. Oblast je spodbujala k uvajanju gospodarskih izboljšav: te so omogočale večjo proizvodnjo hrane, rast obrti in boljše prometne zveze. Kmetje so začeli pridelovati krompir in koruzo, z rejo živine v hlevih in novimi živalskimi vrstami pa je napredovala živinoreja. Po nekod na slovenskem se je razmahnilo čebelarstvo. Kmetje so bili do novosti nezaupljivi, zato so se te le počasi uvajale. Oblasti so v drugi polovici 18. stol. ustanovljale **kmetijske družbe**, ki so preizkušale nove rastline in načine pridelovanja, ter jih širile po podeželju. Pospeševale so tudi pridobivanje novih obdelovalnih površin. Nekatere spremembe so uvedli tudi v prometu, med najpomembnejšimi potmi, ki do vodile prek slovenskega ozemlja je bila cesta, ki je povezovala Dunaj s Trstom in Reko. Da bi vladarja pospešila trgovino, sta odpravila carine med posameznimi deželami in uvedla enotne mere in denar. Vse to je ugodno vplivalo na razvoj obrti. Zrasle so nove manufakture, najuspešnejše podjetje pa je bil rudnik živega srebra v Idriji.

Verska strpnost in šolske reforme

Jožef II. Se je kot razsvetljeni absolutist zavedal kako pomembna je pravica do izbire vere, zato je razglasil **versko skupnost**. Prepričan je bil tudi, da mora cerkev v prvi vrsti služiti državi, zato mora biti karseda preprosta in razumna. Odpravil je romanja, ukinil nekatere cerkvene praznike in zaprl nekatere (bogatejše) samostane. Velika ovira hitrejšemu uvajanju novosti je bilo neznanje. Ob koncu 18. stol. večina ljudi še vedno ni znala pisati. **Marija Terezija** je zato uvedla **splošno šolsko obveznost**, ter določila da mora za

šolanje skrbeti država. Število otrok, ki so hodili v šolo se je res povečevalo, vendar zelo počasi, malo je bilo tistih, ki so odšli na gimnazijo ali univerzo. Slovenci so večinoma odšli študirat na Dunaj. Nekateri med njimi so postali ugledni znanstveniki in univerzitetni profesorji. Eden najuglednejših slovenskih učenjakov je bil **Jurij Vega**.

Začetki slovenskega narodnega gibanja

Jeziki uradov in šol v habsburški monarhiji so bili nemščina, italijanščina, na Ogrskem latinščina. Da bi Jožef II. svojo državo kar najbolj poenotil, je želel da bi bil uradni jezik šol in uradov le nemščina. Toda slovenski kmetje in preprosti meščani niso znali drugega kot slovensko. V takih razmerah so začeli nekateri slovenski izobraženci glasno ugovarjati, da je slovenščina enakovredna drugim jezikom. Začela se je doba **slovenskega narodnega prebujanja**. Vendar pa je bilo izobražencev, ki bi pisali slovenske knjige v začetku 18.stol. še malo. Da bi lažje obstali so ustanavljali krožke. Najpomembnejši je bil krožek barona Žige Zoisa, ki je s svojim denarjem spodbujal zanimanje za slovenski jezik, zgodovino in kulturo. Člani njegovega krožka so bili tudi **Anton Tomaž Linhart**, ki je z igro Županova Micka požel velik uspeh, pesnik **Valentin Vodnik**, ki je napisal vrsto poučnih knjig ter prvi slovenski časopis in slovničar **Jernej Kopitar**.

Vojne s Francozi in Ilirske province

Ilirske province so se po Napoleonovi odločitvi, da ne bo ozemlja ob koncu vojne v celoti vrnil Habsburžanom raztezale od Tirolske do Koroške. Glavno mesto je bila Ljubljana. 1797 je vojna prvič segla na Slovensko ozemlje. Napoleon je osvojil velik del S Italije in preko Soče prodrl na Habsburško ozemlje. Ilirske province so Francozi ustanovili zaradi vojaških in gospodarskih enot ter za nadzorovanje jadranske obale, obenem, pa so francoski trgovci prek Ilirskih provinc trgovali s turškim cesarstvom. Slovenci Ilirskih provinc večinoma niso sprejeli z navdušenjem. Francozi so jim naložili velike davke, med slovenskimi verniki pa so zmanjševali vlogo duhovnikov in cerkve. Najbolj nezadovoljni so bili kmetje, ki so pričakovali odpravo fevdalizma, vendar se to ni zgodilo in so zato morali zemljiškim gospodom še naprej plačevati tlako in druge dajatve.

Pomen Ilirskih provinc

Leta 1813, po Napoleonovem porazu v Rusiji, so Francozi zapustili Ilirske province. Njihov odhod so obžalovali le redki, med njimi pa je bil Valentin Vodnik, ki je bil prepričan, da želi Napoleon Slovence osvoboditi izpod avstrijske oblasti. Vendar pa je bila vključitev v I. province za Slovence koristna nova izkušnja-velik del slovenskega ozemlja je bil vključen v državo, ki je bila naslednica francoske revolucije in mnogo naprednejša od habsburške monarhije. Francoska oblast je slovenskemu jeziku priznala več pravic in veljave, kar je bila pomembna spodbuda za nadaljevanje prihodnjemu slovenskemu narodnemu gibanju.